

verblijf in Egypte van het Kind Jezus geschiedde mee om onzentwil. Zijn erbarmelijke vlucht daarheen paste geheel in het kader van Zijn vernedering, al was het natuurlijk tevens het middel (vergeet dat niet) om Hem in 't leven te behouden.

Zoo ontbreken de leidingen Gods in dat alles waarlijk niet.

Dat alleen Mattheüs het ons verhaalt, vindt voldoende verklaring hierin, dat hij zijn Evangelie in het bijzonder schreef om de Joden te overtuigen hiervan, dat in Jezus de lang-beloofde Messias verschenen is. Hij laat steeds, in de levensgebeurtenissen van den Christus, de vervulling der Schriften naar voren komen. Dat moest hij vooral hier wel doen, want al heel vroeg is bij de Joden de legende ontstaan, dat Jezus in Egypte tooverkunsten geleerd zou hebben, die Hij dan later bij het verrichten van Zijn wonderen in toepassing wist te brengen. Ook wees men, van die zijde, het volk er op, dat Hij, om wiens wil de kinderen te Bethlehém vermoord waren, toch al heel moeilijk de Heiland van Zijn volk zijn kon. Daartegenover legt de Evangelist er den nadruk op, dat heel die vlucht naar Egypte (die inderdaad wel heel weinig doet denken aan de Koningsheerlijkheid van den Messias) toch was overeenkomstig Gods wil en naar de Schrift. Dat God-zelf Zijn Zoon naar Egypte *deed* vluchten, om Hem van daar te kunnen roepen.

Het lichtende feit van het levensbehoud van het Kind Jezus, dat is, van onzen Heiland, door middel van die vlucht, heeft een droeve keerzijde en komt uit tegen een wel heel donkeren achtergrond. Immers, zoo staat er voorts: Als Herodes zag, dat hij van de Wijzen bedrogen was. Ja, dat was zijn opvatting van de zaak: hij had een kwaad geweten en hield het er voor, dat die Wijzen hem terstond doorzien hadden in zijn booze plannen en hem nu, zoo te zeggen, beetgenomen. Maar, dat was niet zoo: ze hadden hem niets beloofd. Herodes had hun bevolen 't hem te berichten, maar zij zijn voor de belofte bewaard.

Wij kunnen ons echter wel voorstellen, hoe het den kwaad-denkenenden koning zal zijn vergaan. 't Loopt al naar het eind van zijn leven, een ontzettende ziekte, waardoor hij langzamerhand

inwendig verteerde, onder vreeselijke pijnen, had hem aangetast. Daar ligt de koning in angstige spanning te wachten op de komst der Wijzen. Ze bleven lang weg. Zijn achterdocht doet hem zich schrikkelijke dingen fantaseeren, elk gerucht in zijn omgeving maakt hem benauwder. Straks (zoo heeft hij misschien in zijn koortsig-verhitte verbeelding gedacht) zullen de aanhangers van het koningskind komen (gewaarschuwd door de Wijzen) om hem, Herodes, te dooden. O, ze hadden al lang terug kunnen zijn. Ja, hij begrijpt het al: ze hebben hem verraden. En, zijn woede groeit, een krankzinnige drift drijft hem aan, zijn prooi zal hem toch niet ontgaan, hij zal ze vóór zijn. Hij geeft zijn bevelen: „eenigen afgezonden hebbende, heeft hij omgebracht (laten ombrengen, natuurlijk) al de kinderen, die binnen Bethlehem, en in al deszelfs landpalen waren, van twee jaren oud en daaronder, naar den tijd, dien hij van de Wijzen naarstig onderzocht had.”

Dat is nu de keerzijde van het levensbehoud van het Kind Jezus, dit schrikkelijk levensverlies van die kinderen van Bethlehem, dat ons voor zooveel vragen stelt. De schrikkelijkheid daarvan willen wij geen oogenblik ontkennen, integendeel: wie weet, welk levensgeluk er in kinderbezit gelegen is, en zich dan poogt in te denken, wat kinderverlies, zulk een kinderverlies zijn moet, dien krimpt het hart van een onuitsprekelijken weedom samen. Alleen een dichter weet daarvoor nog woorden te vinden, zooals onze Vondel daarvan gezongen heeft en ons het beeld van dien walgelijken moord voor oogen schildert in zijn „Gijsbrecht van Aemstel”, als de Rey van Klaerissen het overschoone lied aanheft:

O Kersnacht, schooner dan de daegen,
Hoe kan Herodes 't licht verdraegen,
Dat in uw duisternisse blinckt,
En wordt geviert en aengebden?
Zijn hoogmoed luistert na geen reden,
Hoe schel die in zijn ooren klinckt.

Hy pooght d' onnoosle te vernielen,
Door 't moorden van onnoosle zielen,

En weckt een stad en landgeschrey,
In Bethlehem en op den acker,
En maeckt den geest van Rachel wacker,
Die waeren gaet door beemd en wey.

Dan na het westen, dan na 'et oosten,
Wie zal die droeve moeder troosten,
Nu zy haer lieve kinders derft?
Nu zy die ziet in 't bloed versmooren.
Al eer ze naulix zijn geboren,
En zoo veel zwaerden rood geverft?

Zy ziet de melleck op de tippen
Van die bestorve en bleecke lippen,
Geruckt noch versch van moeders borst.
Zy ziet de teere traentjes hangen,
Als dauw, aen druppels op de wangen:
Zy ziet ze vuil van bloed bemorst.

De winckbrauw dect nu met zijn booghjes
Geloken en geen lachende ooghjes,
Die straelden tot in 't moeders hart.
Als starren, die met haer gewemel
Het aenschijn schiepen tot een' hemel,
Eer 't met een' mist betrocken werd.

Wie kan d' ellende en 't jammer noemen,
En tellen zoo veel jonge bloemen,
Die doen verwelckten, eer ze noch
Haer frissche bladeren ontloken,
En liefelijck voor ieder roken,
En 's morgens droncken 't eerste zogh?

Zoo velt de zein de korenaren.
Zoo schud een buy de groene blaeren,
Wanneer het stormt in 't wilde woud.
Wat kan de blinde staetzucht brouwen,
Wanneer ze raest uit misvertrouwen.
Wat luid zoo schendigh dat haer rouwt.

DE BOSCHMANNETJES

DOOR

D. HOGENBIRK JZN

Te Morsdael staat een huis.

Dat zal wel waar wezen, denkt ge, want dorpen, waar geen huizen staan, zijn er niet. Maar ik verzeker u, dat er lang niet op alle dorpen zoo'n huis staat, als hier wordt bedoeld. In de verte lijkt het een kerk, zoo groot en zoo hoog is het, ook heeft het twee torens, en de muren zijn zeker wel een halven meter dik, als 't niet meer is. De Morsdaelsche menschen noemen het nooit een huis, maar spreken altijd van: het Slot, en de Morsdaelsche kinderen doen desgelijks. Hoe oud het Slot is, weten ze niet goed, maar het is ouder dan het dorp. De kinderen zeggen soms, net als Keesje van het diakenhuis zei: „'et is zoo oud as de wereld." Dan moeten de menschen eventjes lachen, hetwelk ze beter konden nalaten, want in hun hart zijn deze menschen den kinderkens gelijk: ze kunnen evenmin zich voorstellen, hoe het stukje van de wereld, dat hun ter woning aangewezen is, er uit zou zien, als het Slot er niet was. Wat zouden menschen, die zijn gelijk een slaap, van eeuwen weten; ze kunnen er wat over praten, meer niet.

Vroeger stonden er meer groote, deftige huizen op het dorp, maar zonder torens en de muren waren niet zoo dik. Ze leken ook meer op paleizen dan op kerken. De menschen, die ze hadden laten bouwen, waren zeer blij geweest, toen die huizen klaar waren, want ze waren niet in paleizen geboren, ze waren maar geldkoningen, en dat kan ieder mensch worden, als 't meeloopt, sommige menschen worden het slapende.

Weet ge, hoe het komt, dat die huizen er nu niet meer staan?

Dat komt zoo: De slagregen is nedergefallen, en de winden hebben

gewaaid en zijn tegen die huizen aangeslagen, en toen zijn ze gevallen, want ze waren op het zand gebouwd.

Hier en daar, bij den ingang van een weiland, een sierlijk gesmeed hek; hier en daar, midden in de wei, een oude breedgetakte beuk; hier en daar, voor een simpele boerenhofstede, een verweerde steenen poort met een oud-Hollandschen naam er op — dat is alles, wat van die paleizen en luthoven over is. Ondanks zijn geweldige rijkdommen en sierlijke levensvormen heeft dat geslacht der geldkoningen de plaats zijner woning moeten inruimen voor de beesten des velds. Dit is zijn gelijkenis: een herder, die in de woestijn zijn hut bouwt om te vernachten, en dan vertrekt zonder weder te keeren.

Dit geeft aan de omgeving des dorps iets weemoedigs, zoodat wie er met zijn ziel luistert, telkens een klagen hoort, zooals de torenklok klaagt, wanneer er iemand begraven wordt, maar het klinkt heel in de verte.

Het Slot is ook op het zand gebouwd.

Het is een Jobsbode, die maar alleen ontkomen is om den Morsdaelers aan te zeggen: „De gedaante dezer wereld gaat voorbij.”

Maar ze denken, dat teksten alleen in den Bijbel staan, en dat er alleen in de kerk wordt gepreekt. Ook zien ze aan, wat voor oogen is. Daarom behoort de lof van het Slot tot den overvloed huns harten, waaruit hun mond geduriglijk spreekt. Zouden ze het Slot niet prijzen, het deftige, oude Slot, van hetwelk het dorp zijn oorsprong en naam heeft, gelijk een kind van zijn vader?

Volgens alle beschrijvingen van kasteelen, welke in de wereld zijn, behoort bij een Slot, dat het, behalve door een rustige, diepe gracht, waarin eenden en zwanen statig rondzwemmen, ook omringd is door hoog hout, dat statig is; breede stammen met grillige takken, welke dienen tot woning der „gevederde zangers,” en de nachtegalen, de opperzangmeesters in den tempel van ongekorven hout, zijn steeds op hun post.

Het bosch nu, dat bij het Slot behoort, heeft twee deelen, welke scherp onderscheiden zijn. Het kleinste deel is rechts en het grootste

Het deed een mensch goed, als hem nog eens flink de waarheid werd gezegd.

Maar de dominee vroeg: „Zijn er zulke mannen en vrouwen onder u?” Daarna antwoordde hij: „Helaas, ze zijn er maar al te veel.” Toen zei hij: „Amen” — en het was, alsof zijn hart schreide.

Het dankgebed was het gebed van Mozes, den man Gods: „HEERE, Gij zijt ons geweest een toevlucht van geslacht tot geslacht”

Ze vonden het vreemd, dat de dominee zoo maar een gewonen psalm stond te bidden.

Ten slotte zongen ze:

Want deze God is onze God;
Hij is ons deel, ons zalig lot,
Door tijd noch eeuwigheid te scheiden;
Ter dood toe zal Hij ons geleiden.

Toen ze opstonden om den zegen des Heeren te ontvangen, verhieven niet allen hun harten tot God, want ze waren te zwaar, die harten, door dingen, die beneden zijn. Ook kwam er bij sommigen wat neerdrukkende weemoed bij — en de orgelist met zijn „Uren, dagen, maanden, jaren,” maakte ze nog zwaarder.

Ze waren koud geworden in de kerk, dies haastten ze zich huiswaarts om te eten en te drinken, besproeiend de bollen, hier met een kommetje heete melk, daar met een glaassie warme pons, en sommigen dronken bisschop. Ze prezen de bollen met hun woorden, gelijk ze de preek geprezen hadden met hun gedachten, de bollen als lekker luchtig en de preek als zwaar, gelijk betaamt. Langzamerhand werden ze ook vroolijk, want de indrukken der vergankelijkheid vlogen als een schaduw heen.

„Zalig uiteinde” wenschten ze elkaar toe.

In dezen nacht nu was de slaap van Janus z'n vrouw geweken.

Hoe heette die berg toch, waar Mozes in dat mooie land kon kijken? daar kon ze niet òpkomen maar ze wist, dat die

berg in haar woestijn niet was het zou niet lang meer duren, en dan kwam haar eindje God had altijd voor haar gezorgd, maar o, wat was ze toch een verkeerd schepsel geweest ja, ook zij was een vrouw, die altijd met die hark in de aardse dingen aan het krabben was, naar strootjes en stokjes „Een mensch kan niet meer doen, dan er om vragen, en dan mot-ie het overgeven,” had ze altijd gezegd, maar nu kon ze het niet overgeven. Het was, alsof ze iemand met een gouden kroon zag ja, daar in het hoekje van de bedstede bij het licht op de plank en ze keek naar boven en ze vroeg maar ze kon niet veel vragen, dacht ze en toch vroeg ze alles, wat er voor een zondaar te vragen is ze bad om genade haar schuldige, moede ziel zuchtte: „Heere, gedenk mijner” en ze wist niet, dat Jezus van Zijn hemeltroon nog altijd dezelfde haast heeft, welke Hij aan het kruis heeft getoond — haast om zondaren te redden van het verderf.

De oude staartklok sloeg drie, en toen dommelde ze weg

Trui was altijd het eerst op, om voor de koffie te zorgen, zodat Janus het eerste bakkie met een geklutst eitje er in op bed genieten kon. Zijn stelling was: „Je leit warm en je brandt je eigen niet.” Moeder wou nou eenmaal niet anders

Nieuwjaarsmorgen bleef ze echter liggen.

„Nou Moeder,” dacht Janus, „je haalt je schaaï in.” Hij zou haar nog maar een poosje laten bronzen, want het werd weer een drukke dag — maar wat deksels, hoorde-ie de klok niet? dat was hem nou z'n heelen trouwdag niet gebeurd, dat-ie vergeten had de klok op te halen door die drukte van 't ouwe en nieuwe.

Toen de melkwagens uit de stad begonnen te rijden, werd het tijd om op te staan.

„Hoe denk je d'r over, Moeder?”

Maar daar was geen stem en geen antwoorder.

Het gebeurde maar zelden, dat ze zoo vast sliep, daar zou vandaag weer hoofdpijn van komen.

„Zeg Moeder, ben je van plan om het jaar” hij greep haar

hand, en toen was het, alsof die man, van wien de dominee zoo mooi verteld had, voor de bedsteē stond

Eerst kwamen de bureu en die haalden de kinderen. Ook kwam de dokter. Het was geen slaapberoerte, zooals Janus had gehoopt, de asem was er uit, hoor.

„Zeker stilstand in 't bloed, dokter,” informeerden ze, en de dokter zei maar wat.

„Zou ze nog een benauwden dood gehad hebben, dokter,” informeerden ze wederom, en de dokter zei: „Ze heeft een zachten dood gehad, rustig ingeslapen.”

Janus wist er meer van.

„Het heeft haar gisteravond al verkeerd gezeten ze had ook wijzer motten zijn ik had gezegd: „Mensch, laat nou een van de meiden komen voor de oliebolleu” maar je weet net, hoe ze was werk uit haar handen geven, dēe ze niet en als ze nou maar niet naar de kerk was geweest.”

Het dorp was vol van de ouwe Trui, die gisteravond nog op haar stoeltje zat en nou al op het stroo lag dat zal ze ook niet gedacht hebben, toen ze gisteren aan het bakken was wat kan het toch gauw gedaan zijn met een mensch.

Intusschen was er blijdschap in den hemel.

— — — — —
Toen het voorjaar kwam, waren de mannetjes zeer blij, want ze hadden in jaren zoo'n vroege lente niet gehad, het was compleet warm in het zonnetje. Maar Janus zag den lenteblos op de twijgen niet, zoo keek hij naar de blaāren tusschen de boomen, de bijna vergane herfstblaāren. Ook kon hij niet begrijpen, dat ze het warm vonden. Hij dacht steeds aan dien laatsten avond, toen-ie gezegd had: „Mensch, ik wou, dat je maar onder zeil ging, want je houdt mijn ook wakker”. Kon-ie dāt woord maar terughalen

Toen het zomer geworden was, zaten de mannetjes weer op de bank, om het laatste stukje van hun leven op te knabbelen, en het smaakte hun zoet, maar dikwijls zeiden ze: „Begrijp jij nou, waar die Janus toch blijft?”

XII. J. B. Greuze — Verboden spijs

maar men houdt den herwonnen kijk op het kind, — den kijk op het kind in zijn eigen sfeer, — en men houdt dien kijk vast.

In zekeren zin onovertrefbaar is, vooral wat de gelaatsuitdrukking, maar ook wat de houding betreft, het bedeesd-pedante jongetje op Van der Kooy's schilderij: „Vadertrots”, afbeelding XIII.

Men noemt zulke „gevalletjes”, met zoo'n soort psychologische spanning er in, geen zuivere schilderkunst. Het is dan ook een schilderkunst, waar de letterkundigen dier dagen dol op waren. Immers, zooals zij vertellen en beschrijven met de pen, vertelt en beschrijft hier de schilder met het penseel, en hij streeft er zóózeer naar: die vertelling, als een stukje geschiedenis, werkelijk te maken, dat hij alle penseelstreken en alle verschijnselen waaruit blijken kon dat zijn schilderij geschilderd is, naarstiglijk wegwerkt.

Zóó hebben Vermeer en De Hoogh, — die groote zeventiend'-eeuwers, en ook Brouwer en Jan Steen niet geschilderd. Van der Kooy sluit, wat dien schildertrant betreft, nog aan bij Terborch, terwijl Jozef Israëls reeds bezig is zich naar het impressionisme te keeren en de jonge Breitner zich reeds beklemd voelt door het academisch gareel.

Dat is een modelstudie, die ge in afbeelding XIV ziet. Dat jongetje is er voor gehuurd om z'n jasje te laten zakken en nu voor Breitner een spel van licht en vleesch te zijn.

En inmiddels ontstaat daar die jongenskop, waar nu eens heelemaal niets anders uit spreekt dan „de jongen”.

Breitner schildert zijnen jongen frisch, sterk, aardig en levendig, omdat hij nu eenmaal zoo werkt. Het zou hem nooit of nimmer invallen om dien jongen blij of boos of bang of dapper te schilderen. Want Breitner is zóó groot, anders gezegd: zóó ontvankelijk, dat het vlak voor de handsche, heel gewone, hem in buitengewone mate boeit.

Hij toovert u een overrompelend stuk leven voor oogen en als gij naar dit stuk leven lang genoeg, in stille ontvankelijkheid, blijft kijken, dan kunt gij daardoor contact krijgen met den schilder, op

tandeloozen oven ¹⁾ vol, vergetend hun gemaakte pose, die ze bij het begin hadden aangenomen. De stramme armen gingen boven de tafel op en neer, terwijl de hongerige ruige koppen zich naar de dampende tellooren ²⁾ negen.

Maar, als er dan van voor op het verhoog 'ne menheer recht stond, iemand van de evangeliemannen, dan keken de eters loensch van over hun stapel eten naar het podium op. Het spreken van den menheer deed al het vorkengerucht stille vallen. Voorzichtig knabbelend luisterden de vagebonden naar de woorden, die daar van boven af de zaal in vielen.

De menheer die sprak, had op het platte van zen hand 'ne boek openliggen en hij zei, dat dit het woord van God was, en hij daar wilde uit voorlezen. En de oogen van het publiek aftrekkend en turend in den boek las hij :

En Jezus antwoordende, sprak tot hen wederom door gelijkenissen zeggende : Het koninkrijk der hemelen is gelijk een zeker koning, die Zijnen zoon een bruiloft bereid had en zond zijne dienstknechten uit zeggende : zegt den genooden : zie, ik heb mijn middagmaal bereid, mijne ossen en de gemeste beesten zijn geslacht, alle dingen zijn gereed : „komt tot de bruiloft”.

Sloeberke kreeg een schok van verbazing.

Dat was nu grat over 'ne bruiloft, precies gelijk op de tableau's van Breughel. Had de artist-peinter dat misschien uit dien boek getrokken? Het was effenaf kurieus, hoe de printen van Breughel en hetgeen de menheer hier voorlas opeen trokken. Het was al van eten en fiestferen. En er was een abundance ³⁾ van eten dat het wried was. Op de printen van Breughel waren soms stapels van saucissen te zien en hier in dien boek, werd verteld van een trouwfiest, waar 'ne vetten os en een gemest beest op tafel kwam. Sloeberke kost er geen kop noch staart aan krijgen. Maar hij vond het tof en had er danig plezier in. En in zen gedachten probeerde hij de bediedenis van het voorgelezene aaneen te knooien, halvelings luisterend naar wat de menheer er daar van voor over uiteen deed. Sloeberkes

¹⁾ Mond. ²⁾ Borden. ³⁾ Overvloed.

gedachten speelden voortdurend rond den zin: Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een koning, die zijn zoon een bruiloft bereid had.

Was dat dan de hemel, een bruiloft, een feest, een tafel vol met danig fine spijs allo gelijk Breughel er zoo veel geschilderd had? Als dat dan de hemel was, waarom begeerden de menschen er dan niet meer naar? De spreker op het verhoog zei wel in zijnen discours, ¹⁾ dat dit slechts een parabel, ²⁾ een exempel was, om de menschen iets van het koninkrijk Gods en hunne verhoudingen daartegenover duidelijk te maken. Maar Sloeberke begreep dat maar half. Hij luisterde trouwens maar half ook, zijn imaginatie tooverde zijnen kop vol vizioenen en in zijn gedachten zag hij maar èen simpel idee, en dat was, dat de hemel, de hemel waar zijn bon-ma ³⁾ zaliger zoo dikwijls over verteld had, gelijk was aan een schoon feest. Dat ontroerde hem danig. Want dan was de hemel zeker heel wat anders dan de wereld, waar zooveel zoere dagen doorgebracht worden. Als 't dan waar was, dat het in den hemel altijd feest was, wel dan wilde Sloeberke daar ook zijn, dan dan was Sloeberke's bon-ma, die verleden jaar gestorven en van den armen begraven was, nu heel, heel gelukkig. Spraken vader en moeder daarom van bon-ma *zaliger*?

En nu peinsde Sloeberke ineens aan zijn overleden zuster Betteke, die op 'ne teer gesukkeld was en bloed gespeekt had. Moeder en vader zeiden, dat Betteke, die zoo terribel veel gesouffreerd ⁴⁾ had, in den hemel was. Als de hemel dan zòò was gelijk in dien boek stond, dan was Betteke nu toch effenaf bij de goei.

Sloeberke was zoo geen klein beke content, dat hij door het feest van Breughel en hetgene hij uit den boek gehoord had, kost zeggen wat de hemel was.

En hij kon zijn ooren maar niet gelooven, dat er volgens den boek menschen geweest waren, die de invitatie tot het keuninkfeest veracht hadden. Het was hun pourtant ⁵⁾ zoo eenig schoon aangezegd: „Zie ik heb mijn middagmaal bereid, mijne ossen en de gemeste beesten

¹⁾ Rede. ²⁾ Gelijkenis. ³⁾ Grootmoeder ⁴⁾ Geleden had. ⁵⁾ Nochtans.

dan kan Kee oe niks mer vertelle. Kom 'n bietje dichtter bij 't bed zitte. Geef me 'n bietje waoter Zoo dank oe ik geleuf, da'k wer 'n bietje beter wor."

Ze streek mitte rimpelhand de grieze haoren onder de witte muts. Toe stook ze de lippe veuruut, mummelde wat op de bribbels zonder tand, en dee de mond los um te gaon praote. De deur van de kamer gong los, en Kee zei tegen 't djenje, dat de huushouwing veur d'r dee :

— „Anna, godde ¹⁾ gij erst 'n brood haole?"

Toe keek ze ernstig mitte flauwe oog naor 't meesterke.

— „Zie zoo, menneke, nou zien we allinnig. Nou zal ik ou 's vertelle van 't geluk en de dwaosheid van 'n jonge djen. Toen gij d'r nog niet ins weurt. Ou vaoder was hier nog niet ins meester: den Ouwen Otter was t'r nog. 't Was anders 'n best kjelje, ou vaoder, heur, ik mot altoos mar aon 'm dinke, als ik ou zie."

— „Mar begin nou toch te vertelle, Kee. Ik gleuf, dache me wer veur-de-gek wilt houwe, krek as toe ik nog zo'n jongske was en gij me d'r mit 'n zekske zout op uut stuurde, um musse te vange Mar nou vertelde gij van oe eige, heur! Was 't niet mit 'n jong uut Herreveld?"

— „Nee. Uut Zette. Sanders hietten ie, Jan Sanders We hadde al meer as 'n jaor gevreje, toen hier 'n nijje ondermeester op 't dêrrep kwam. Och, dat de kjel den dardendaagse koorts ien de wieg gekrege had en hier nooit gekomme was Die lag me aon de kop te sjenke mit z'n mooie woordjes, dat ik t'r heelemaal beduusd van wier Scholmeestersvrouw te worre, dat leek mien beter as mit Jan de kiepekremmer Ik gaf Jan d'r aon Die is toen ien die tied naor de Oost gegaon of naor Amerika Jong, wat bin ik laoter veur m'n grutsigheid gestraft. Mit Jan Sanders zou ik gelukkig geworde zien En nou is 't mien heele levent ziekte gewest En dât is de straf 't Kwam erst al mittie aonranding Daor hedde wel over heure praote zeker?"

— „Nee, nooit!"

— „Op 'n aovend, da'k naor de schuur wou, om kachelhout te

¹⁾ ga.

haole, wier ik ien ins van achteren aongevat en tege de grond gegooïd. Toen ik wer bij m'n eigen zelve kwam, lag ik hier op dit eigeste bed, mit 'n gat ien de borst, van 'n mes Ze hadde me aongerand. Gurtse de veldwachter, en ok de burgemeester het t'r altoos kermisvolk van verdocht, dat hier onder de liendeboom stond mit 'n tent. Mien vaoder, die toen nog leefde, had die dag krek 'n vet keujen afgeleverd. Nou hat die kjel uutte tent mit m'n vaoder staon te praoten over 't keuje en die had gevraogd, hoeveel hij nou wel van de slager ien Aorem veur zo'n vërreke kreeg. En nou docht Gurtse, dat die kjel dat geld had wille stele. Nou, dat kon wel. Wat zegde gij! Mar mien hadde ze wille vermoore. Dat is zeker. Mar ik bleef leve. 't Gesukkel duurde wel 'n vol jaor, en recht gezond bin ik nooit mer gewest."

— „En de meester? Kwam die duk naor oe kieke?"

— „Binde gek? Gin eene keer! Al gauw daarop is hij hier eweg gegaon. Hij had mar 'n bietje mit 't djenje gespeuld. 'n Fris gezichje. En 'n mooi lief had ik. Ja, ge mot *nou* niet naor me kieke. Dat is t'r van jaor tot jaor wel afgegaon. Krek as de grutsigheid van binne Toch bin ik duk nog dankbaar, dat den Heer me zoo gestraft het. Want nou heb ik geleerd mien vertrouwen op den Heer te stelle, en niet op minse En toch geleuf ik duk, dat as ik mit Jan getrouwd was, dat ik dan den Heer ok nie vergete zou hebbe. 'k Heb zoo duk mit den Heer ligge vechte."

— „Hedde laoter nog wel 's van 'm gehurd?"

— „Nee, nooit mer. Of ze ien Zette gehurd hebbe, hoe 't hum vergaon is, dat weet ik niet: ge durft t'r ok niet zoo naer te vraoge, wor? 'k Heb t'r laoter toch zoo duk spiet van gehad, dat ik hum had afgezeid. En as ik 'm dat nou mar eene keer had kunne zegge. Van die spiet, mein ik. Nou istie meschien allang dood. En as dat mit mien en hum verrekend was, dan zou ik ok mekkeliker kunne stërreve 't Zal toch wel nie lang mer dure"

Ze gong achterover op 't kusse ligge van de muuiheid. Zoo lag ze wat uut te ruste van al 't praote. Ze was ok wat overstuur deur al die naogedachtenisse, zei ze.

knechten. Zou men niet zeggen: „Hij is oud geworden en heeft niet kunnen volbrengen, wat hij in vroegere jaren begonnen is?” En zou een ander er niet aan toe voegen: „Hij heeft zijn zoons ook niet zoo ver kunnen krijgen, dat ze in zijn voetstappen wandelen en hem navolgen in liefde tot het landgoed?”

Toen de vader zoo ver gekomen was met zijn gedachten, had hij duidelijk het gevoel, alsof hij de beide handen voor het gelaat moest slaan van schaamte en verdriet. Maar hij wilde de wanhoop geen plaats geven en ook meende hij nu in 't geheel geen tijd meer te hebben tot overpeinzingen. Zijn hart had hem dit alles in onverbiddelijke duidelijkheid getoond — de wonderschoone mogelijkheden, het dreigende gevaar — nu moest er gehandeld worden, en de vader keek om zich heen, alsof hij zoo dadelijk met iemand over de zaak wilde spreken. Zijn jongens, zijn zoons, aan wie hij de bezittingen zoo goed als overgedragen had. Zagen die de dingen evenals hij? Ja, maar waar waren de zoons nu?

Nu behoorden ze toch naast hun vader te staan, zij, met hun jonge arbeidskrachten; nu moesten ze hem geruststellend aankijken en zeggen: „Nee vader, werkelijk, uw hart heeft 't u te erg voorgespiegeld. Wij komen er juist vandaan. Zie, onze handen dragen nog de sporen van het werken daarginds en onze kleeren wasemen den geur der vruchtbare aarde, waarover we ons den ganschen morgen gebogen hebben. We hebben van zonsopgang af gezwoegd, maar nu zijn ook de bronnen in orde, en 't onkruid, dat u verschrikt, is al verbrand tot asch.”

Moesten ze niet juist nu komen aandragen met een tros blauwschemerende druiven? „Zie vader, dit is een eersteling, een belofte. We hebben hem voor u meegebracht, en zoo God wil, zullen er vele, vele geoogst kunnen worden dit jaar.”

Ja, waar waren de zoons! Nu hadden ze naast hun vader moeten staan, nu het groote levensverdriet zijn donkere vleugels rondom hem uitbreidde.

Als kleine kinderen, zulke, die nog aan de hand moeten voortstappen, had hij ze meegenomen naar den wijngaard en hen er

binnengeleid als in een heiligdom. Hij had hun de bottende knoppen gewezen en de luchtige ranken. Hij had hun verteld van het wonderbaar werkende wortelstelsel onder in den donkeren grond, en van de wisselende sapstroomen, en elken schoongevormden druiventros had hij hun voorgehouden als een bijzondere gave van God. „Is 't niet een wonder, dat Hij onzen arbeid hiermee kroont?”

Aan vaders hand was hun de lange weg naar den wijngaard slechts eene schrede geweest, en altijd, bij het opengaan der groote poort had uit hun oogen de heilige verwachting naar buiten gekeken. Stil waren ze dan naast hem gegaan, soms vragend, meestal zwijgend en dikwijls tot hun vader opziend met schuw ontzag, omdat hij hun nooit zoozeer als vader voorkwam, als juist in den wijngaard, waar hij de schatten van zijn hart hun vertoonde. Ook hun harten had hij beproefd warm te maken voor zijn levenswerk, door hun te vertellen, wat heel diep in hem leefde, dat een vruchtdragende wijngaard een van Gods lievelingsgedachten is. „Denk eens aan, dat je de uitwerkers mag zijn van één van Gods schoonste gedachten! Dat het per slot van rekening God is, die rekent op je trouw.”

Waren de zoons dan zoo zeer eigen wegen gegaan, dat ze van dit alles zich niets meer herinnerden? Ze hadden hem toch ook eens aangezien met groote, open kinderoogen, waarin een belofte blonk. — Maar het moest wel zoo zijn, anders waren ze nu toch zeker bij hun vader geweest — of in den wijngaard, die riep om hun jonge krachten. Doch dan had hij, die met zijn hart de dingen zag, hen daar wel bespeurd; dan was het levensverdriet niet zoo sterk op hem aangedrongen.

De vader meende, dat hij het beste zou doen met zijn zoons op te zoeken. Menigeen kon wel denken, dat dat een noodelooze vernedering was, daar de zoons toch bij den vader behooren te komen, wanneer hij ze noodig heeft. Maar 't kwam zeker, doordat de liefde zoo sterk was in zijn hart, dat hij aan een mogelijke vernedering niet dacht. Met het leed was de liefde geheel oppermachtig geworden en nu wilde ze arbeiden, terugroepen op goede, rechte wegen en samenvoegen, wat niet gescheiden mag zijn. De kinderen van den

